

Праблемы беларускага правапісу

У беларускай мове суіснуюць дзве правапісныя нормы, якія ўмоўна называюцца: тарашкевіцай — ад прозьвішча аўтара першай *Беларускай граматыкі для школ* Браніслава Тарашкевіча, выдадзенай у 1918 годзе, і наркамаўкай — ад Савета Народных Камісараў БССР, які ў 1933 годзе прыняў пастанову *Аб зьменах і спрашчэньні беларускага правапісу*.

Пастанова Савета Народных Камісараў БССР датычыла напісаньня галосных і зычных гукаў, лексыкі іншамоўнага паходжаньня, уласных імёнаў, прозьвішчаў і геаграфічных назваў, а таксама ўстанаўлівала канчаткі ўскосных склонаў у розных часьцінах мовы.

Якія ж зьмены адбыліся ў параўнаньні з пастановамі *Акадэмічнай Конфэрэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі* з 1926 году?

У правапісе галосных рэкамэндавалася, між іншым: абмежаваць яканьне толькі да першага пераднацісканога складу ды не адлюстроўваць яго ў часьціцы **не** й прыназоўніку **без**, калі яны стаяць асобна.

У правапісе зычных найбольшую шкоду прынесла пастанова, згодна зь якою выкідваўся **ь** (мяккі знак) з напісаньня паміж мяккімі зычнымі, напрыклад: *свет* замест *сьвет*; **ь** захоўваўся толькі ў тых словах, у якіх ён пішацца й перад цьвёрдымі зычнымі, напрыклад: *пісьмо* — у *пісьме*; **ь** ліквідаваўся таксама паміж падоўжанымі зычнымі: *насенне* замест *насьенне*, *галлё* замест *галльё*, і гэтак далей. Гэтая пастанова прычынілася да зьмены беларускага вы-

маўленьня, якое, згодна правілу „чытай як пішацца”, становілася больш цьвёрдым, не беларускім.

Шмат зьменаў рэформа 1933 году ўвяла ў напісаньне лексыкі іншамоўнага паходжаньня. Прапанавалася, між іншым: іншамоўнае **э** пасья зычных перадаваць празь **е**, за выключэньнем выпадкаў пасья **д** і **т**, напрыклад: *методыка* замест *мэтодыка*, але *дэлегат*, *тэатр*. Была адменена перадача эўрапейскага **л** у іншамоўных словах выключна празь **л** мяккае, у выніку чаго зьнешняя форма цэлага шэрагу запазычаных словаў наблізілася да адпаведных словаў расейскае мовы: *блок*, *дытлаамат*, *клуб*, замест *блэк*, *дытляамат*, *клуб*. Згодна з новым правапісам іншамоўных словаў толькі пасья **д**, **т** і зацьвядзелых зычных трэба пісаць **ы**, а пасья ўсіх апошніх — **і**, значыць, уводзілася напісаньне тыпу: *сістэма*, *фізіка*, *універсітэт* замест *сыстэма*, *фізыка*, *унівэрсытэт*. Іншамоўнае **т** і грэцкае **фіта** пачало перадавацца празь **ф**, а не празь **т**, напрыклад: *арыфметыка*, *міф*, *кафедра*, але *метад*, *тэзіс*.

Рэформа 1933 году выкідвала зь беларускае мовы каля 30 тыпова беларускіх асаблівасьцяў і мэханічна замяняла іх асаблівасьцямі чыста расейскімі, раней неведомымі беларускай мове. Зьмененыя прынцыпы правапісу прычыняюцца да скажэньня беларускага вымаўленьня.

Таму аддаем у рукі Шаноўнага Чытача кнігу ў клясычным варыянце правапісу.

Ніна Баршчэўская